

T10X Yapay Zekâ da Togg'u 'Yılın Otomobili' seçti

■ Togg, Brand Finance'ın "Türkiye'nin En Değerli Markaları" listesinde 20'nci, **Istanbul Sanayi Odası (İSO) 500** listesinde ise 42'nci sırada yer aldı. T10X aracı Türkiye'nin 81 ilinde Nisan 2023'ten bu yana kullanıcıyla buluşan Togg, peş peşe 'en iyi' seçilmeye de devam ediyor. Otomotiv Gazetecileri Derneği üyelerinin oylarıyla "Türkiye'de Yılın Otomobili" yarışmasında birinci seçilen Togg T10X, yapay zekâ uygulaması ChatGPT'ye de soruldu. ChatGPT tarafından aynı kriterlerle yapılan değerlendirmede Togg, yine "Türkiye'de yılın otomobili" seçildi. Yapay zekâ, Togg'un ardından Hyundai Loniq, Renault Austral ve Toyota C-HR'yi sıraladı.

Sanayi üretiminin yarısı

500 BÜYÜKTEN

TÜİK'e göre; Türk sanayicisi geçen yıl 13,3 trilyon liralık üretimden satış yaptı. Bu satışların yüzde 13,7'si gıda sektöründen geldi. En büyük 500 sanayi kuruluşunun üretimden satışları 6,4 trilyon lira olmuştu. Buna göre; 500 sanayi firması üretimden satışların yüzde 48'ine imza attı.

Türkiye genelindeki sanayicilerin, geçtiğimiz yıl ürettikleri ürünlerden yaptıkları satış, toplamda 13,3 trilyon lirayı buldu. Bu değer 2022'de 8 trilyon 937 milyar 773 milyon lirayken 2021'de 4 trilyon 214 milyar 521 milyon lira olarak kayıtlara geçmişti. Geçtiğimiz günlerde İstanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından açıklanan ISO 500 listesine göre en büyük 500 firmanın üretimden satışları 6,4 trilyon lira olmuştu. Böylece sanayi üretiminin yüzde 48'ini ISO 500'de yer alan firmalar gerçekleştirdi.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) açıkladığı verilere göre, Türkiye'de 2023 yılında 1,2 milyon otomobil, 10 milyon ev tipi buzdolabı ve dondurucu, 281 milyon ton hazır beton, 1,6 milyon kombi (hermetik), 17,4 milyon güneş pili ve 877 bin motosiklet üretildi.

SATISLARIN %14'Ü GIDA SEKTÖRÜNDE
Sanayi satış tutarının yüzde 13,7'sini gıda sanayi ürünleri oluşturdu. Bunu yüzde 10,7 ile ana metal sanayi ürünleri, yüzde 9,5 ile motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork)

imalatı ve yüzde 6,3 ile tekstil sanayi ürünleri takip etti.

YÜKSEK TEKNOLOJİ PAYI %3,4 OLDU

İmalat sanayinde 2023'te üretilen ürünler teknoloji düzeylerine göre sınıflandırıldığında, yüksek teknoloji sınıfındaki ürünlerin toplam satış değerinin yüzde 3,4'ünü oluşturduğu görüldü. Düşük ve orta-düşük teknoloji gruplarının toplamı yüzde 68,5, orta-yüksek teknoloji grubunun payı yüzde 28,1 oldu. Ana sanayi gruplarına göre sınıflandırıldığında, toplam satış değerinin yüzde 45,2'sini ara

malların, yüzde 22,1'ini dayanıksız tüketim malları oluşturdu. Enerjinin payı ise yüzde 6,8 olarak hesaplandı.

FASON GİYİM EŞYALARI İMALATI İLK SIRADA

Üretimden yapılan satışların yüzde 30,2'si Bursa'da, yüzde 28,4'ü Kocaeli'de gerçekleşti. Geçen yıl imalat sanayinde fason üretilen ürünlerin toplam satış değerinin yüzde 36,4'ünü giyim eşyaları imalatı, yüzde 18'ini tekstil ürünleri imalatı ve yüzde 8,2'sini fabrikasyon metal ürünleri imalatı oluşturdu. ► **EKONOMİ SERVİSİ** İSTANBUL

Ar-Ge harcaması 30 milyar lirayı aştı

● Geçtiğimiz yıl en büyük 500 sanayi kuruluşunun Ar-Ge alanındaki harcaması ise 30,6 milyar liraya ulaştı. En yüksek Ar-Ge harcaması gerçekleştiren 3 sektör sırasıyla; motorlu kara taşıtları, elektrikli teçhizat ve bilgisayar-elektronik sektörleri oldu. Bu sektörlerin tüm Ar-Ge harcamalarındaki payı yüzde 66,3'ten yüzde 71,8'e yükseldi. Ar-Ge yapan kuruluş sayısında da gözle görülür bir artış gözlemlendi. İlk 500'de Ar-Ge yapan firma sayısı 2023'te 265'e yükseldi.

Samsun Yurt Savunma adını Türkiye'nin "sanayi devlerine" yazdırdı

Samsun Yurt Savunma (SYS), İstanbul Sanayi Odası (İSO) 500 listesinde 424'üncü sırada yer aldı. İSO'nun her yıl hazırladığı Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu 2023 Araştırması sonuçları açıklandı. Üretimden satışlar dikkate alınarak oluşturulan listede bu yıl 9 savunma ve havacılık şirketi yer aldı. SYS, 320 basamak birden ilerleyerek İSO 500'de 424'üncü sıraya yerleşti. Ayrıca 2023 verilerine göre üretimden satış performansı sıralamasında en fazla basamak atlayan 4 şirketten biri olmayı başardı.

TEK ŞİRKET OLARAK DİKKATİ ÇEKTİ

SYS, özel sektörden silah üreticisi olarak ilk 500'e giren tek şirket olarak da dikkati çekti. Bu başarı, SYS'nin tüm grup şirketleriyle son yıllarda ihracat, katma değerli üretim ve stratejik yatırım kararlarıyla elde ettiği kazanımlarla geldi.

Güncel global ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilen geniş ürün yelpaze-

S Y S
SAMSUN YURT SAVUNMA
SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

CANİK
SUPERIOR FIREARMS

siyle ihracat performansını sürekli artıran SYS, yüksek kaliteli savunma ürünleri ve uluslararası pazarda elde ettiği güvenle yeni pazarların kapısını açıyor. Orta kalibre top ve kule sistemleri gibi ürünlerin katkısıyla ihracatı nicelik yanında nitelik olarak da artıran SYS, 2023'te 300

dolar olan kilogram başına ihracat değerini daha da yukarıya çekecek çalışmalara imza atıyor.

ÜRÜNLERE YENİLERİ EKLENECEK

Açıklamada şu ifadelere yer verildi: "Stratejik yatırım kararlarının önümüzdeki dönemde olgunlaşmaya başlamasıyla birlikte SYS ürünlerine yenileri eklenecek. Bu ürünler başta Türkiye olmak üzere tüm dost ve müttefik ülkelerin mevcut ve gelecekteki platformları üzerinde yer almaya başlayacak. Tüm bu gelişmeler SYS'nin markası olan CANİK ve grup şirketlerinin savunma ve havacılık sektöründe adının yeni başarılarla çok daha sık duyulmasını sağlayacak."

İlk 500 AR-GE'ye 30,6 milyar lira harcadı

İSTANBUL Sanayi Odası (İSO) tarafından hazırlanan Türkiye'nin 500 Büyük **Sanayi** Kuruluşu 2023 Araştırması'nın sonuçlarına göre, 2022'de 16,3 milyar lira olan AR-GE harcamaları, 2023'te yüzde 87,5 artış göstererek 30,6 milyar liraya ulaştı. Türkiye'nin 500 Büyük **Sanayi** Kuruluşu 2023 Araştırması'nda en yüksek AR-GE harcaması gerçekleştiren 3 sektör bir önceki yıla göre değişmeyerek, sırasıyla motorlu kara taşıtları, elektrikli teçhizat ve bilgisayar-elektronik sektörleri oldu. Bu sektörlerin tüm AR-GE harcamalarındaki payı yüzde 66,3'ten yüzde 71,8'e çıktı. Araştırmaya göre, AR-GE faaliyetlerini önemli ölçüde artırdığı gözlemlenen otomotiv sektörü, 2023'te de **İSO 500**'ün toplam AR-GE harcamalarında yaşanan artışta belirleyici rol oynadı. Araştırmaya göre, AR-GE yapan kuruluş sayısında da gözle görülür bir artış gözlemlendi. Buna göre, 2022'de 260 kuruluşla son 5 yılın en düşük seviyesine gerileyen bu sayı, 2023'te yeniden artarak 265'e yükseldi.

ÇİMENTO SEKTÖRÜ TÜRK EKONOMİSİNİ KALKINDIRIYOR

Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu'nun 2023 yılı sıralamasında Türk Çimento sektörü önemini bir kez daha ortaya koydu ve 13 çimento firması büyükler arasındaki yerini aldı. Çimento sektörünün 13 dev ismi toplam 112,7 milyar TL'lik üretimden satışa ulaştı

Ustanbul Sanayi Odası'nın (İSO) "Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu-2023" araştırması sonuçları açıklandı. Türkiye ekonomisinin aynası olarak nitelendirilen listede, TÜRKÇİMENTO üyesi 13 firma ve 33 fabrika yer aldı.

Türk ekonomisi zorlu bir yılı geride bırakmış olsa da İSO 500 sonuçlarına göre, sanayi devlerinin üretimden satışları bir önceki yıla göre yüzde 42,1'lik artışla 6,4 trilyon TL'ye, toplam faaliyet karı yüzde 39,7 artışla 937 milyar TL'ye ve toplam ihracatı da yüzde 2,9 azalışla 95,1 milyar dolara geriledi.

İstanbul Sanayi Odası tarafından yayımlanan "Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu"nun 2023 yılı sıralamasında Türk Çimento sektörü önemini bir kez daha ortaya koydu ve 13 çimento firması büyükler arasındaki yerini aldı. Çimento sektörünün 13 dev ismi toplam 112,7 milyar TL'lik üretimden satışa ulaştı.

Fiyat artışı enflasyonun altında

2022 yılının listesinde, TÜRKÇİMENTO üyesi 11 şirketin, 64,3 milyar TL

düzeyinde üretimden satışları bulunuyordu.

Açıklanan liste sonrası değerlendirilmede bulunan TÜRKÇİMENTO CEO'su Volkan Bozay, "2023 yılında sektörün iç ve dış toplam satışlarında yaklaşık %10 oranında artış yaşadı. Bu artış oranı ve %64,8'lik 2023 yılı enflasyonu ile listeye yeni giren 2 şirket olduğunu hesaba kattığımızda, sektörde fiyat artışlarının, enflasyonunun görece altında kaldığı görülüyor. İSO 500 listelerinin müdevimi olan sektörümüzün bu gururu büyüme eğilimini devam ettirerek, 2024 yılında da sürdürmesini bekliyoruz. Türkiye'nin büyümesine üreterek katkıda bulunmanın gururunu yaşıyoruz" ifadelerini kullandı.

Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinde yer alan üye fabrikalarımızın üretimlerinden elde edilen net satışlarına göre ilk üç firma sıralaması OYAK, Limak ve Akçansa olarak gerçekleşti. Ayrıca 2022 yılında listede yer almayan Batisöke Çimento ve Baştaş Çimento fabrikaları da 2023'de listeye sırasıyla 453 ve 472. sıralardan giriş yaptı.

2023 Sıra No.	2022 Sıra No.	Kuruluş Adı
47	73	OYAK Çimento Fabrikaları A.Ş.
83	93	Limak Çimento San. ve Tic. A.Ş.
84	102	Akçansa Çimento San. ve Tic. A.Ş.
115	150	Çimko Çimento ve Beton San. Tic. A.Ş.
157	158	Çimsa Çimento San. ve Tic. A.Ş.
186	243	KÇS Kahramanmaraş Çimento Beton Sanayi ve Madencilik İşletmeleri A.Ş.
205	183	Nuh Çimento Sanayi A.Ş.
238	235	Medcem Madencilik ve Yapı Malzemeleri San. ve Tic. A.Ş.
307	311	As Çimento San. ve Tic. A.Ş.
334	364	Aşkalet Çimento Sanayi T.A.Ş.
397	415	Göлтаş Gölle Bölgesi Çimento San. ve Tic. A.Ş.
453	-	Batisöke Söke Çimento Sanayi T.A.Ş.
472	-	Baştaş Başkent Çimento San. ve Tic. A.Ş.

Üretimden satışlar 6,3 trilyon liraya çıktı

 İstanbul Sanayi Odası (ISO) Başkanı Erdal Bahçivan, ISO 500'de üretimden satışların 2023'te yüzde 42,1 artarak 4 trilyon 485 milyar liradan 6 trilyon 375 milyar liraya çıktığını belirtti. Bahçivan, 2023'te faiz, amortisman ve vergi öncesi kar büyüklüğünün de yüzde 45,5 artışla 1 trilyon 175 milyar liraya yükseldiğini söyledi. Bahçivan, satış karlılığı oranının önceki yıla göre 0,7 puan düşüşle yüzde 9,3'ten yüzde 8,6'ya inmesi dikkat çektiğini söyledi. ➡5

ÜRETİMDEN SATIŞLAR 6,3 TRİLYON LİRAYA ÇIKTI

İSO Başkanı Erdal Bahçivan, İSO 500'de üretimden satışların 2023'te yüzde 42,1 artarak 4 trilyon 485 milyar liradan 6 trilyon 375 milyar liraya çıktığını belirtti. Bahçivan, 2023'te faiz, amortisman ve vergi öncesi kar büyüklüğünün de yüzde 45,5 artışla 1 trilyon 175 milyar liraya yükseldiğini söyledi.

İstanbul Sanayi Odası (İSO) Başkanı Erdal Bahçivan, araştırmanın sonuçlarını değerlendirirken satış ve fırsatların birlikte görülmesi gerektiğine dikkati çekerek, "Öyle ki bugün teknoloji odaklı, sürdürülebilir yeşil ekonominin, yaratıcılığın ve katma değerli ürünlerin öne çıktığı yeni üretim tarzı sürecinde biz **sanayicileri** yeni fırsatlar kadar riskler de bekliyor. Yeni çağın üretim sürecine yönelik hazırlıklarımızı ve değişimlerimizi böyle bir anlayışla yönetmemiz çok faydalı olacaktır" ifadelerini kullandı.

Bahçivan, **İSO 500'de** üretimden satışların 2023'te yüzde 42,1 artarak 4 trilyon 485 milyar liradan 6 trilyon 375 milyar liraya çıktığını belirtti.

Bir önceki yıl yüzde 119 olan artış oranının, 2023'te yüzde 42,1'e gerilemesinin nedenlerine değinen Bahçivan, şunları kaydetti:

"Yavaşlayan küresel talep, 6 Şubat depremleri ve seçimler sonrasında ekonomi politikalarında yaşanan değişimin belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Üretimden satışlardaki asıl çarpıcı tablo reel değişimlerde oldu. Satış performansının bu zayıf seyrinde ihracat faktörü etkili gözüküyor. **İSO 500**'ün satışların yanı sıra karlılık anlamında da güçlü bir yıl geçirmediğini görüyoruz. **İSO 500**'ün 2023'te faaliyet karı yüzde 39,7 artarak 671 milyar liradan 937 milyar liraya çıktı. Buna karşılık faaliyet karlılığı oranı 0,3 puan düşüyle yüzde 12,8'den yüzde 12,5'e

geriledi.

2023'te faiz, amortisman ve vergi öncesi kar büyüklüğü de yüzde 45,5 artışla 808 milyar liradan 1 trilyon 175 milyar liraya yükseldi. Böylece FAVÖK büyüklüğünün net satışlardan daha yüksek bir artış göstermesi sonucu FAVÖK karlılığı 0,3 puan artarak yüzde 15,4'ten yüzde 15,7'ye çıktı. Son olarak, **İSO 500**'ün vergi öncesi kar ve zarar toplamının yüzde 32,9 artarak 485 milyar liradan 645 milyar liraya yükseldiğini görüyoruz. Ancak satış karlılığı oranının önceki yıla göre 0,7 puan düşüyle yüzde 9,3'ten yüzde 8,6'ya inmesi dikkat çekiyor. Görüldüğü üzere 2023'te tüm kar büyüklüklerindeki artışlar enflasyonun altında kaldı ve bu da reel olarak gerilemeye işaret ediyor."

KARIN YARISI FİNANSMAN GİDERLERİNE

Erdal Bahçivan, İSO 500'ün finansman giderlerinin 2023'te yüzde 92,5 artışla 277 milyar liradan 533 milyar liraya yükseldiğini ifade ederek, böylece finansman giderlerinin faaliyet karına oranının 2022'ye göre 15,6 puanlık artışla yüzde 41,3'ten yüzde 56,9'a yükseldiği bilgisini paylaştı.

Bahçivan, "Son 12 yıllık ortalaması yüzde 57 olan bu oran, yıllardan beri **sanayicinin** elde ettiği karın yarıdan fazlasını finansman giderlerine ayırmak zorunda kaldığı gerçeğini ortaya koyuyor. Mali borçlar 2022'ye göre yüzde 54 artışla 1,3 trilyon liradan 2 trilyon

liraya çıktı. Diğer borçlar da yüzde 66'ya yakın bir artışla 1,2 trilyon liradan 2 trilyon liraya yükseldi." açıklamasında bulundu. 2022'ye benzer şekilde 2023'te de diğer borçların mali borçların üzerinde bir büyüme sergilediğini aktaran Bahçivan, "Borçların vadelerine göre gelişimine baktığımızda,

bir yıl öncesine göre kısa vadeli mali borçlarda yüzde 53, uzun vadeli mali borçlarda ise yüzde 56 oranında artış söz konusu. Böylece mali borçlarda kısa vade ağırlığının çok hafif bir azalmaya rağmen yüzde 51,7 ile sürdürdüğünü görüyoruz." değerlendirmesinde bulundu.

Haluk Bürümcekçi

haluk@burumcekci.com

Ekonomi ve piyasalarda gündemin ana konusu yakında açıklanması beklenen vergi düzenlemeleri. Buna ilişkin görüşlerimi önceki yazılarda aktardım, paket açıklandığında tekrar değinme sözü de veriyorum.

Geride bıraktığımız haftanın gündem konusu ise kağıt üzerinde TCMB'nin Para Politikası Kurulu toplantısı gibi görünüyor. Bu yazı elinize geçtiğinde PPK toplantısında alınan kararları zaten biliyor olacaksınız, ama bana göre fazla heyecan yaratmayan bir toplantı olabilir, zira karar alıcılar ve piyasaya yön verenler olarak tam olarak bir araf döneminden geçiyoruz. Bunu dinsel anlamında değil, "arada kalmak" anlamında söylüyorum. Hem ikinci yarını şekillendirecek maliye tarafı kararlarını, hem de şu ana kadar alınan kararların verilerine net bir şekilde görmek için zaman gerekiyor açıkçası. Her şey bir yana, arada iki bayram sürecinden geçtiği için verilerden gelen sinyalleri ayıklamak da oldukça zor.

Her ne kadar haziran verilerinden uzun bir aradan sonra TCMB'nin hedeflediği ve arzulanırdığı doğrultuda şekillenmiş

Bu gelişmeler herkese "güzel" gelmeyecek

Öncü göstergeler yılın kalan kısmında neler olabileceğini ortaya koymaya başladı: Hizmetler sektöründe sınırlı bir güç kaybı yaşanırken, başta perakende ve inşaat olmak üzere yavaşlama derinleşiyor. Reel piyasada maliyet baskısı artarken, fiyat artış beklentileri zayıflıyor

gibi görünüyor olsa da, Banka temkinli duruşunu bu toplantıda da koruyacaktır diye düşünüyorum.

Olsa olsa yıllık döviz alımları ile oluşan likidite fazlasını çekmeye yönelik ve/veya KKM çözülme sürecinin sağlıklı yürütülmesine ilişkin yeni kararlar görülebilir. Banka uzun bir süredir ilk kez aylık 2 civarı bir enflasyona yavaşlamasının ve aşağıda ayrıntılı değindiğim aktivite sinyallerinin de altını çizilebilir.

Bilindiği gibi, Türkiye'de sektörlere ilişkin öncü göstergeler TCMB ve TÜİK tarafından açıklanıyor. Ayrıca, ISO tarafından bu

konuda uluslararası deneyimi olan Markit şirketine Türkiye imalat PMI endeksi hazırlatılıp ve düzenli olarak her ay yayınlanıyor. Bunlara ek olarak da, daha çok KOBİ ağırlıklı şirketleri temsil eden MÜSİAD'ın Satınalma Yöneticileri Endeksi SAMEKS imalat ve hizmet sektörleri için açıklanıyor. Haziran ayı için

PMI ve SAMEKS endeksi henüz açıklanmamışken, hafta başında diğer öncü verileri görmüş olduk.

Merkez Bankası'nın açıkladığı imalat sanayi öncü göstergeleri haziran gerçekleşmesi ikinci çeyrekte üretici sektörlerin yavaşlamayı daha belirgin hissettiğini yansıtmıştır. İmalat Sanayi Kapasite Kullanımı manşet veride %76.3 ile önceki aya göre düşmezken, arındırılmış veride ise 0.4 puan azalışla %76.2 seviyesine geriledi. İlk çeyrek ortalaması %76.9 ile geçen yıl son çeyrek ortalamasının altında kalırken, ikinci çeyrek ortalaması ise 76.6 ile ilk çeyreğin de altında kaldı. Buna ek olarak, Reel Kesim

Güven Endeksi (RKGE) manşet veride 102.8 ile önceki aya göre 2.6 puan azalırken, arındırılmış veride ise 100.5 ile 1.9 puan gerilemiştir. Bu ise Eylül 2022'den beri en düşük seviyeye işaret ederken, ikinci çeyrek ortalaması 102.1 ile 102.8 olan ilk çeyrek ortalamasının altında kalmıştır. Endeksi aşağı çeken alt gruplar arasında mevcut durumdaki toplam sipariş miktarı, sabit sermaye yatırım harcaması eğilimi ve gelecek üç ay istihdam beklentisi öne çıkarken, en sınırlı gerileme

gelecek üç ay ihracat sipariş beklentisinde gözlenmiştir.

Benzer bir öncü gösterge olan Türkiye PMI imalat endeksi mayıs ayında 48.4 seviyesine gerilerken, son iki aydır eşik değerinin altında kalmıştı. Haziran ayı RKGE gerçekleşmesi de PMI endeksinin eşik değerinin altında seyirini sürdüreceğine işaret etti. **İktisadi yönelim anketinin enflasyon görünümüne ilişkin ayrıntılarında ise maliyet yönlü baskılara ilişkin gelecek dönem beklentilerinin güçlendiği, gelecek dönemde satış fiyatlarının artabileceğine yönelik beklentilerin ise zayıfladığı anlaşılmaktadır.**

Fiyat/maliyet makası

Üretici sektörlerin ortalama birim maliyetlerinde, gelecek üç ayda artış olacağını bekleyenler lehine olan seyrin güçlendiği, son üç ayda artış olduğunu bildirenler lehine olan seyrin ise zayıfladığı görülmektedir. Gelecek üç aydaki satış fiyatına ilişkin artış yönlü beklentilerin de zayıfladığı gözlenmektedir. Gelecek on iki aylık dönem sonu itibarıyla yıllık ÜFE beklentisi ise bir önceki aya göre 1 puan azalarak yüzde 53.6 seviyesinde gerçekleşmiştir.

TÜİK tarafından açıklanan imalat dışı sektörlerin haziran ayı güven endeksleri, enflasyonist baskıların yoğun hissedildiği hizmet sektörü aktivitesinde güç kaybının henüz sınırlı olduğuna, buna karşılık iç talep öncü göstergesi perakende sektöründe yavaşlamanın derinleştiğine işaret etti.

Mevsim etkilerinden arındırılmış hizmet sektörü güven endeksi %1.5 azalışla 115.4, perakende ticaret sektörü güven endeksi %2.6 azalışla 108.8 ve inşaat sektörü güven endeksi %0.5 azalarak 87.9 değerini aldı. Geline seviyeler perakende için son üç yılın ve inşaat için son bir yılın en zayıf seviyelerine işaret ederken, hizmet yavaşlaması ise son altı ayın en zayıf seviyesine gerileme ile sınırlı kaldı. Bu endekslerde yılın ilk çeyrek ortalamaları, önceki çeyreğin üzerine çıkarak tüm sektörlerde güçlenmeye işaret etmişti. İkinci çeyrek ortalamaları ise tüm sektörlerde ilk çeyrek ortalamasının altında gerçekleşti. Güven endeksleri 0-200 aralığında değer alabilmekte, endeksin 100'den büyük olması sektörün mevcut ve gelecek döneme ilişkin iyimserliğini, 100'den küçük olması ise

kötümserliğini göstermektedir. Sektörel endekslerdeki değişimin, hizmet sektöründe son üç aylık dönemde iş durumu ve gelecek üç ayda hizmetlere olan talep beklentisindeki azalışa karşılık, son üç ayda hizmetlere olan talepteki artışla dengelendiği görülüyor. Perakende sektöründeki azalışın ise son üç ayda iş hacmi-satışlar durumu ve gelecek üç ayda iş hacmi-satışlarda beklenen azalıştan kaynaklandığı görülürken, inşaat sektöründeki gerileme ise alınan kayıtlı siparişlerin mevcut düzeyindeki kütleleşmeden kaynaklandığı söylenebilir.

Sektörlerdeki enflasyonist baskıyı yansıtan gelecek üç aylık dönem satış fiyatları beklentisi ise, perakende ve inşaat sektöründe belirgin zayıflarken, hizmet sektöründe zayıflama henüz sınırlı durumda. Sonuç olarak, **öncü göstergeler imalat dışı sektörler aktivitesinde ikinci çeyrekte iç talepte dengelenmeye yönelik daha belirgin ilerleme sağlandığını düşündürdü.**

Vergi etkisi de cabası

Küresel aktivitenin yılın ilk iki çeyreğinde toparlanma eğilimini sürdürmesi geçen yıl büyümeyi aşağı çeken dış talepte güçlenmeye işaret ederken, yurtiçinde finansal koşulların sıkılaşması sonrası ikinci çeyrekte itibaren iç talebin katkısı zayıflama işaretleri vermektedir. Buna ek olarak, maliye politikasında henüz sınırlı düzeyde olan harcama kesintileri kaynaklı sıkılaşmaya yakında açıklanması beklenen vergi düzenlemeleri kanalı ile gelir tarafından da destek alınabilirse, büyüme eğiliminde yavaşlama eğiliminin güçlenmesi beklenbilir. Gelişmeleri gözlerken, bu yıl için %3.5 düzeyinde olan büyüme beklentimi koruyorum. •

500 büyüğün 85'i Borsa İstanbul'da işlem görüyor

İstanbul Sanayi Odası'nın açıkladığı Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu 2023 Araştırması sonuçlarına göre, 2022'de 73 olan halka açık şirket sayısı 2023'te 85'e yükseldi.

İstanbul Sanayi Odası'nın Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu 2023 Araştırması'na göre; Türkiye'nin 500 dev kuruluşunun 85'i faaliyetlerini halka açık şekilde sürdürüyor. 2022'de yapılan araştırmada, Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren şirketlerin sayısı 73 olarak kayıtlara geçmişti. Geçen bir yılda halka açık şirket sayısı 12 tane daha artmış oldu. 2017-2021 yılları arasında halka açık şirketlerin sayısı 70'e dahi ulaşamamıştı. Son 2 yılda giderek artan halka arzlar ile **İSO 500**'de, borsada işlem gören şirket sayısında güçlü bir artış yaşanmış oldu. Uzmanlar; sayısı her yıl giderek artan halka arzların gerekçesini finans erişime zorluk olarak açıklıyor. **İSO 500** listesindeki halka açık şirketlerin performanslarına bakıldığında, üretimden satışlar 2 trilyon 67,3 milyar lira ile toplamdan yüzde 32,4'lük pay alırken, dönem kar ve zarar toplamındaki payı yüzde 33,6'dan 35,5'e yükseldi.

Halka arz olan şirketlerin toplam ihracattaki payı geriledi

Türkiye'nin en büyük 500 sanayi şirketinin faiz, amortisman ve vergi öncesi karı 2022'ye kıyasla yüzde

45,5 artışla 1 trilyon 175 milyar liraya çıkarken, halka açık 85 şirketin faiz, amortisman ve vergi öncesi karı 379 milyar 968 milyon lirayla toplam içindeki payı yüzde 32,3 olarak kayıtlara geçti. Halka arz şirketlerin ihracat payı 2022'de yüzde 34,1 seviyesinden 2023'te yüzde 32,7'ye gerilerken, aktif toplamı 2 trilyon 916 milyar lira ile toplam içindeki payı yüzde 33 olarak tabloya yansdı.

Borç 1,3 trilyon lira

Bilanço göstergelerinde yer alan toplam borçlara bakıldığında, Türkiye'nin en büyük 500 sanayi şirketinin borcu 2023 yılında yüzde 60 artarak 2,5 trilyon liradan 4 trilyon 13 milyar liraya çıktı. Halka açık şirketlerin toplam borcu ise 1 trilyon 373,5 milyar lira ile toplam içindeki payı yüzde 34,2 olurken, kısa vadeli borçlar 1 trilyon 49,3 milyar ile yüzde 36,8 ve uzun vadeli borçlar 324 milyar 203 milyon ile yüzde 27,9'lük pay aldı. Halka açık şirketlerin öz kaynaklarının toplam içindeki oranı 2022'de yüzde 28,7 seviyesindeyken, 2023'te 1 trilyon 543,2 milyar lira ile yüzde 32'ye yükseldi.

OSIAD BAŞKANI EKİNCİ ISO 500'Ü DEĞERLENDİRDİ:

Ankara'nın sanayileşmekte "şahlanışının" göstergesi

Ostim Sanayici ve İşinsanları Derneği ve İç Anadolu Sanayici ve İş İnsanları Dernekleri Federasyonu (İÇASİFED) Başkanı Süleyman Ekinci, ISO 500 Büyük Sanayi Kuruluşu listesinde Ankara'nın İstanbul'dan sonra ikinci sıraya yerleşmesini değerlendirerek "Ankara'nın sanayileşmekte şahlandığını gösteriyor" dedi.

"45 firmayla ikinci sıraya yükselmiş olmak önemli"

Bir önceki listede Ankara'dan 39 firmanın bulunduğunu hatırlatan Ekinci, Ankara'daki sanayi kuruluşları içinde teknolojik olarak yüksek ürünler üretiminin ağırlığının yüksekliğine işaret etti. Ankara'nın 45 firmayla ikinci sıraya yükselmesinin önemli olduğunu kaydeden Ekinci, İstanbul'daki 52 firmanın ilk 500 listesinde geriye düştüğü bir yılda yükselişin gerçekleştiğini vurgulayarak, Ankara'da başta enerji ve savunma sanayii olmak üzere önemli sanayi kuruluşlarının

Süleyman Ekinci

büyümesini sürdürdüğünü anlattı. Süleyman Ekinci, "Ankara'da, sanayileşme yolunda Kocaeli'ni, Bursa'yı geride bırakan bir ilerleme var. Ankara, Türkiye'nin tam da ihtiyaç duyduğu ileri teknoloji ürün üretiminde başı çekiyor. Aynı zamanda bir üniversite kenti konumuyla Ankara'nın yıldızının parladığını görebiliyoruz. Üstelik, İstanbul, Kocaeli gibi deprem açısından yüksek risk barındırmadığı, güvenli üretim alanı olduğu için başka illerden de sanayicileri çekiyor" diye konuştu.

ANKARA - EKONOMİ

AR-GE HARCAMALARI 30,6 MİLYAR LİRA OLDU

► **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** araştırmasına göre, üst tiste 3 yıllık gerilemeyle 2022'de yüzde 0,36'ya düşen Ar-Ge harcamalarının üretimden satışlara oranı, 2023'te yüzde 0,48 ile son 3 yılın en yüksek düzeyine yükseldi. 2022'de 16,3 milyar lira olan Ar-Ge harcamaları, 2023'te yüzde 87,5 artış göstererek 30,6 milyar lira olarak gerçekleşti. Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu 2023 Araştırması'nda en yüksek Ar-Ge harcaması gerçekleştiren 3 sektör bir önceki yıla göre değişmeyerek, sırasıyla motorlu kara taşıtları, elektrikli teçhizat ve

bilgisayar-elektronik sektörleri oldu. Bu sektörlerin tüm Ar-Ge harcamalarındaki payı yüzde 66,3'ten yüzde 71,8'e çıktı. Araştırmaya göre, Ar-Ge faaliyetlerini önemli ölçüde artırdığı gözlemlenen otomotiv sektörü, 2023'te de İSO 500'ün toplam Ar-Ge harcamalarında yaşanan artışta belirleyici rol oynadı. Araştırmaya göre, Ar-Ge yapan kuruluş sayısında da gözle görülür bir artış gözlemlendi. Buna göre, 2022'de 260 kuruluşla son 5 yılın en düşük seviyesine gerileyen bu sayı, 2023'te yeniden artarak 265'e yükseldi. AA

Para politikası ve finansal koşullar

TCMB Para Politikası Kurulu politika faizini mart ayında %50 seviyesine yükseltti ve fiyat artışları kontrol altına alınana kadar bu seviyede kalacağını iletildi. Biliyoruz ki faiz politikasının finansal ve reel sektör üzerindeki etkileri gecikmeli olarak gözleniyor. Diğer taraftan, para politikasının sıkılaştırılmasında kademeli bir süreç tercih edildi. Politika faizinin reel olarak pozitif bölgeye geçtiği dönem (reelleştirmeyi piyasa katılımcılarının 12 aylık enflasyon beklentisi ile yaparsak) 2024 yılının başına denk geliyor. Bir başka deyişle, TCMB gerçek anlamda sıkı para politikası uygulamaya yıl başından itibaren başladı. Mart ayında yapılan faiz artışı ile birlikte para politikası duruşu sıkılık anlamında pekiştirilmiş oldu. Para politikasında sıkılaştırma adımları atılma da yılın ilk çeyreğinde, seçim sonrası kurlarda yükseliş olacağı beklentisi ile, iç talebin ve üretimin canlı kaldığını gözlemledik.

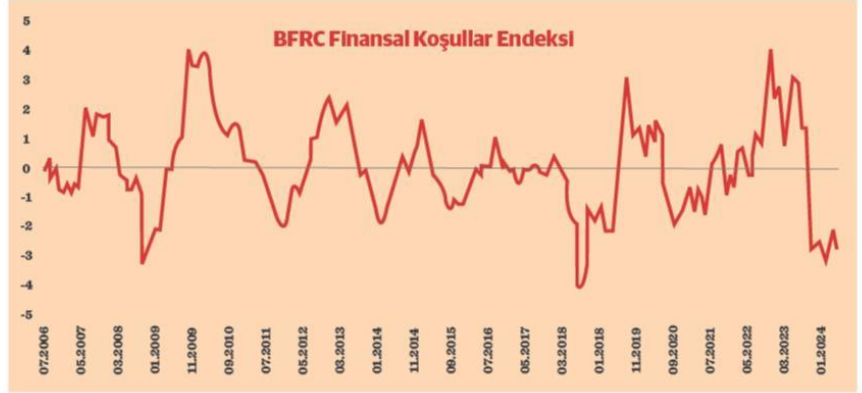
Ekonomi Notları

İbrahim
ÜNALMIŞ

ibrahim.unalmis@dunya.com

Kasım 2022'den beri en düşük seviyesine geriledi. İhracat siparişlerinde son iki aydır momentum kaybı olduğunu gözlemliyoruz. Kapasite kullanım oranı verileri de Mart ayından bu yana kapasite kullanımında düşüşüne işaret ediyor. **İstanbul Sanayi Odası** tarafından yayımlanan imalat sanayi PMI verileri nisan 49.3, mayıs ayında 48.4 olarak gerçekleşti. Bu endeksin 50 seviyesinin altında olması da son iki aydır imalat sanayi aktivitesinde yavaşlama olduğunu işaret ediyor. PMI verilerinin alt kalemlerine baktığımızda artış hızı yavaşlamakla birlikte gıda sektöründe büyüme gerçekleştiğini, giyim-deri, makine ve ağaç-kâğıt imalatı sektörlerinde son aylarda aktivitenin hızlandığını söyleyebiliriz. Fakat diğer alt sektörlerde aktivite yavaşlıyor. Ekonomik aktivitenin yavaşlamasına dair diğer bir göstergesi perakende satış endeksi. Endeks son iki ayda gerilemeye devam ediyor. Bir başka deyişle tüketim eğiliminin yavaşladığını söyleyebiliriz. Konut satışları

Mayıs ayında 100 bin adet olarak gerçekleşti. Ocak-mayıs döneminde ise 465 bin konut satıldı. 2023 yılının mayıs ayında 113 bin konut satılmıştı. 2023 Ocak-Mayıs dönemindeki konut satışı 483 bin adetti. Konut satışlarında asıl yavaşlama ipotekli konut satışlarında. Geçen yıla göre ipotekli konut satışlarında %58.7'lik bir düşüş var. Diğer satışlarda ise %12.6'lık artış kaydedilmiş. Özellikle ipotekli konut satışlarında sıkı finansal koşulların etkisi olduğunu söylemek mümkün.

Finansal koşullar ne kadar sıkı?

Para politikası duruşunun ekonomik aktiviteye etkisinin büyük ölçüde finansal koşullar üzerinden olmasını bekleriz. Finansal koşullar ekonomik aktiviteye daraltıcı ya da genişletici yönde etki yapar. Farklı vadelerdeki ve piyasalarda-

ki faizler, döviz kurları, varlık fiyatları, risk primi gibi finansal göstergelerin içerdiği bilginin toplulaştırılması ile finansal koşulları takip ettiğimiz endeksler mevcut. Bunlardan bir tanesi Bahçeşehir Üniversitesi Finansal Araştırmalar Merkezi (BFRC) tarafından yayınlanıyor. Grafikte görüldüğü gibi finansal koşullar endeksi 2019 yılının Mayıs ayı ile 2023 Kasım dönemi arasında pozitif bölgede. Endeksin pozitif olması gösteriyor ki bu dönemde finansal koşullar ekonomik aktiviteyi destekleyici yönde hareket etmiş. 2022 yılı sonundan 2023 yılı yaz aylarına kadar finansal koşulların oldukça destekleyici olduğunu gözlemliyoruz. 2023 Temmuz ayından sonra finansal koşullar ekonomik aktiviteye daraltıcı yönde katkı vermeye başlıyor. Geline nokta finansal koşulların ekonomik aktiviteyi daraltıcı yönde

hareket etmeye devam ettiğini söyleyebiliriz. TCMB'nin politika faizini 2024 yılı Aralık ayına kadar mevcut seviyesinde tutacağını düşünüyoruz. Enflasyonda gerileme ve ekonomik aktivitedeki yavaşlama TCMB için aralık ayında sinyal niteliğinde bir faiz indirimi kapısı aralayabilir. Burada temel varsayımımız diğer ekonomi politikalarının önümüzdeki dönemde dezenflasyon sürecine katkı vereceği yönünde. TCMB'nin diğer politikalar ile desteklenmediği bir ortamda 2024 yılı içerisinde faiz indirimi mümkün olmayabilir. Politika faizinin mevcut seviyelerini koruduğu ve finansal koşulların sıkı seyrettiği bir dönemde ekonomik aktivitenin önümüzdeki dönemde yavaşlamaya devam edeceğini söyleyebiliriz. Aktivitedeki yavaşlama özellikle sonbahar aylarından itibaren daha fazla hissedilebilir.

Öncü göstergeler ekonomide soğumaya işaret ediyor

Hafta içinde açıklanan mevsimsellikten arındırılmış reel kesim güven endeksi Eylül 2022'den beri en düşük seviyesine geriledi. TCMB'nin iktisadi yönelim anketi altında takip edilen toplam siparişler

Bu yıl faiz oranı indirilmemeli

İSTANBUL Sanayi Odası (İSO)

Meclisi'nin haziran ayı toplantısına katılan ekonomistler, güncel konularda uyarılar yaptı.

Bu kapsamda politika faizinin eylülünden itibaren düşürülmesi yönünde beklentiler oluştuğunu söyleyen Prof. Dr. Erhan Aslanoğlu şu yorumu yaptı: "Merkez Bankası'nın 2025 sonu için enflasyon tahmini yüzde 14. Bence çok iddialı. Ekonomiyle ilgili tabloyu, net resmi görmeden faizlerin inmemesi lazım. Yani ekonominin yavaşlaması, soğuması lazım ki biz esas sorunu çözerek daha pozitif tarafa yönelelim. Ağustos ayı enflasyonunu görmeliyiz." Prof. Dr. Hakan Kara

da, bu konuda şunların altını çizdi: "Geldiğimiz nokta itibarıyla 2024 yılına baktığımızda iç piyasanın yavaşlayacağını, dış piyasanın ise toparlanmaya başladığını ancak hâlâ bunun güçlü olmadığını görüyoruz. Yatırım harcamalarında sert olmasa da bir yavaşlama gözlemleniyor. İyi haber ise enflasyonu düşürmeye çalışıyoruz." Prof. Dr. Selva Demiralp ise yeni vergi paketini değerlendirerek esas yapılması gerekenin konulmuş vergilerin toplanması ve kayıtdışına odaklanılması olduğunu anımsattı. Demiralp, "Çünkü gelişmiş ülkelerde yüzde 30 olan dolaylı vergilerin payı bizde yüzde 70'lerde" dedi.

● **Ekonomi Servisi**

Sanayiciler karbon ayak izini hesaplamıyor

İSTANBUL Sanayi Odası'nın (İSO) Ipsos işbirliği ile gerçekleştirdiği "**İSO Sanayide Sürdürülebilirlik Eğilimi Araştırması**"na göre firmalar, sürdürülebilirliğin kurumsal stratejiye entegre edilmesi noktasında henüz başlangıç aşamasında, firmaların sürdürülebilirlik gündemine ilişkin bilgi seviyesi düşük.

Katılımcıların yüzde 58'i Paris İklim Anlaşması hakkında bilgi sahibi olduğunu beyan ederken yüzde 50'si ise Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon hedefi hakkında hiç ya da pek bilgisi olmadığını ifade etti. En az kişinin bilgi sahibi olduğunu belirttiği konu ise yüzde 42 ile BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları oldu.

Araştırmaya katılanların yüzde 32'si de Avrupa Yeşil Mutabakatı hakkında hiç bilgisi olmadığını beyan etti.

Türkiye genelinde **sanayi** firmalarının 100 üzerinden yapılan puanlamayla en yüksek puana ulaştığı alan 48.97 ile "Farkındalık" oldu. Firmaların "Yaklaşım" alanındaki skorları 34.27, "Uygulama Skorları" ise 18.19 olarak ölçüldü. Türkiye'deki **sanayi** kuruluşlarından sadece yüzde 13'ünün karbon ayak izini hesapladığı, sürdürülebilirlik konusunda kamuya açık rapor yayımlayan firmaların

Erdal Bahçivan

toplam oranının ise yüzde 6 olduğu vurgulandı. Araştırmaya göre sürdürülebilirlik hedef ve aksiyonlarını etkileyen en önemli etken olarak "Kanun ve Yönetmelikler" öne çıkarken

sanayi firmaları, sürdürülebilirlik uygulamaları için en çok "Teşvik/ Finansman Desteği"ne ihtiyaç duyduğunu açıkladı. İSO Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, "Araştırmamız, 'sürdürülebilir üretimin yaygınlaşmasına katkı yapacak" dedi. **Sanayiciler** karbon ayak izini hesaplamıyor.

Selami Türkoğlu

selamiturkoglu@dirilispostasi.com

Gıda sektörü ekonominin lokomotifidir

Istanbul Sanayi Odası'nın (İSO) büyük şirketleri belirlediği araştırmasına göre, Türkiye'de her beş büyük şirketten birisi gıda sektöründen.

İSO nun açıkladığı "Türkiye'de sanayinin en büyük firmaları" listesinde gıda sektörünün hâkimiyeti göze çarpıyor. Türkiye'nin 500 büyük şirketi listesine gıda sektöründen 100 şirket girmeyi başardı.

En büyük 500 şirket 24 sektörde toplanmış. En fazla şirketin yer aldığı gıda sektörü, önceki yıla göre alı adet artmış.

İSO 500'de en çok şirketle yer alan gıda sektöründeki 100 işletmenin üretimden satışları 780,5 milyar lira olarak gerçekleşmiş.

Kısacası, gıda sektörü Türk ekonomisine can suyu olmaya devam ediyor.

Gıda sektörünün önü açık. Sektörün daha da büyümesi mümkün. Türkiye'de bu potansiyel var; iş gücü, ham madde tedariği, üretim kapasitesi, rekabet şartları, lojistik, pazara ulaşım... Bütün şartlar lehimize çalışıyor.

Böylesi bir durumda fren yapmadan büyümeye devam etmeliyiz!

Türkiye bal bayramına hazırlanıyor

Bal üreticileri için bir yılın emeğini alabilecekleri zaman dilimi gelip çattı. Arıcalar bal hasadı heyecanı yaşıyor. Türkiye bal bayramına hazırlanıyor.

Son dönemde anıcılığa gösterilen ilgi, verilen destekler, bal arımcılarının sayısında yaşanan artış, gezgin arıcaların önündeki engellerin azalması, arıcaların daha bilinçli ve daha sorumlu çalışması bal üretiminde artış yaşanmasına sebep oluyor.

Türkiye tam bir bal cenneti. En kuzeydeki Kaçkar Dağları'ndan en güneyimizde yer alan Toroslar'a, Artos'tan Dumanlı yaylalarına kadar geniş bir coğrafyada endemik bitki zenginliğine sahibiz. Bu zenginlik kendisini bal üretiminde gösteriyor.

Ortalama bin ila 3 bin rakım arasında değişen yaylalarda bulunan zengin bitki çeşitliliği, bal verimini ve kalitesini olumlu anlamda etkiliyor.

Peki ya bal fiyatları? Arıcalar iyi balın geçen yıl 350-450 lira bandında sattığını, bu yıl piyasa şartlarına bağlı olarak fiyatların güncelleneceğini ifade ediyorlar.

Emtia piyasalarında ters rüzgâr esiyor!

Önceki zamanlarda da çokça gündeme getirdim...

Dünya, Fed'in para politikasına göbekten bağlanmış vaziyette. Burada belirsizlik devam ettirildikçe yatırımcı kaybetmeye devam ediyor.

Yatırımcı kaybediyor, tamam!

Peki tüketici ne durumda? Tüketici de kaybediyor. Örneğin, soya fasulyesinin kile başına fiyatı, 11,1325 dolarla Kasım 2020'den bu yana en düşük seviyeyi gördü. Gördü görmesine de bu düşüşü tüketicinin cebi bir türlü görmedi!

Neyse...

Mevsim geçişleri ve bu geçiş sürecinde yaşanan değişimler gıda ve tarımın geleceğine direkt etki ediyor. Yağış vb. koşulların iyi seyretmesi tarımsal üretimi olumlu etkilediği için fiyatlar genel ...

Devamı www.dirilispostasi.com'da

Bahçivan: Yüksek enflasyon şirket bilançolarında geçici illüzyon yaratıyor

ISO Başkanı Bahçivan, "ISO 500'ün 2023 sonuçlarını bir anlamda 'finansal istikrardan uzaklaşmanın ilk etkisinin yüksek enflasyon olacağı, enflasyonist bir büyüme yapısının da nitelikli ve sürdürülebilir olamayacağı' gerçeğini gösteren mikro bir laboratuvar olarak görmeliyiz. Yüksek enflasyon şirket bilançolarında geçici bir illüzyon yaratıyor" dedi.

EKONOMİ SERVİSİ

ISO Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, ISO 500'ün bu yılki sonuçlarının iç ve dış ekonomik konjonktüre bağlı olarak biraz karamsar olabileceğini belirterek, "Ama Türk sanayisinin en zor şartlarda dahi kendi ana faaliyetinde erişmiş olduğu birikim ve dayanıklılık gücüyle üretimini başarıyla sürdürdüğünü göstermesi açısından da çok değerlidir." ifadelerini kullandı.

ISO'dan yapılan açıklamaya göre, ISO Meclisinin haziran ayı olağan toplantısı "ISO 500 Büyük 2023 Verileri Işığında Sanayimizin ve Ekonomimizin Risk ve Fırsatlarıyla Birlikte Bugünümüzü, Geleceğini Değerlendirmek" ana gündemi ile Odakule Fazıl Zoru Meclis Salonu'nda düzenlendi.

Bahçivan'ın açılış konuşmasını yaptığı toplantıda, Bilkent Üniversitesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hakan Kara, Topkapı Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Erhan Aslanoğlu ve Koç Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Selva Demiralp'in katılımıyla panel de düzenlendi.

'Yavaşlayan küresel talep etkili oldu'

Açıklamada toplantıdaki konuşmasına yer verilen Bahçivan, araştırmanın sonuçlarını değerlendirirken risk ve fırsatların birlikte görülmesi gerektiğine dikkati çekerek, "Öyle ki bugün teknoloji odaklı, sürdürülebilir yeşil ekonominin, yaratıcılığın ve katma değerli ürünlerin öne çıktığı yeni üretim tarzı sürecinde biz sanayicileri yeni fırsatlar kadar riskler de bekliyor. Yeni çağın üretim sürecine yönelik hazırlıklarımızı ve değişimlerimizi böyle

bir anlayışla yönetmemiz çok faydalı olacaktır." ifadelerini kullandı.

Bahçivan, ISO 500'de üretimden satışların 2023'te yüzde 42,1 artarak 4 trilyon 485 milyar liradan 6 trilyon 375 milyar liraya çıktığını belirtti.

Bir önceki yıl yüzde 119 olan artış oranının, 2023'te yüzde 42,1'e gerilemesinin nedenlerine değinen Bahçivan, şunları kaydetti:

"Yavaşlayan küresel talep, 6 Şubat depremleri ve seçimler sonrasında ekonomi politikalarında yaşanan değişimin belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Üretimden satışlardaki asıl çarpıcı tablo reel değişimlerde oldu. Satış performansının bu zayıf seyrinde ihracat faktörü etkili gözüküyor. ISO 500'ün satışların yanı sıra karlılık anlamında da güçlü bir yıl geçirmediğini görüyoruz. ISO 500'ün 2023'te faaliyet karı yüzde 39,7 artarak 671 milyar

liradan 937 milyar liraya çıktı. Buna karşılık faaliyet karlılığı oranı 0,3 puan düşüşle yüzde 12,8'den yüzde 12,5'e geriledi.

2023'te faiz, amortisman ve vergi öncesi kar büyüklüğü de yüzde 45,5 artışla 808 milyar liradan 1 trilyon 175 milyar liraya yükseldi. Böylece FAVÖK büyüklüğünün net satışlardan daha yüksek bir artış göstermesi sonucu FAVÖK karlılığı 0,3 puan artarak yüzde 15,4'ten yüzde 15,7'ye çıktı. Son olarak, ISO 500'ün vergi öncesi kar ve zarar toplamının yüzde 32,9 artarak 485 milyar liradan 645 milyar liraya yükseldiğini görüyoruz. Ancak satış karlılığı oranının önceki yıla göre 0,7 puan düşüşle yüzde 9,3'ten yüzde 8,6'ya inmesi dikkat çekiyor. Görüldüğü üzere 2023'te tüm kar büyüklüklerindeki artışlar enflasyonun altında kaldı ve bu da reel olarak gerilemeye işaret ediyor."

Erdal Bahçivan, ISO

'Sanayimizin AR-GE'ye daha fazla odaklanmalı'

ISO Yönetim Kurulu Başkanı Bahçivan, 2023'te kendilerini en çok sevindiren gelişmelerden birinin teknoloji alanında yaşandığını belirtti. Bahçivan, yaratılan katma değerle ilgili verileri paylaşarak, şöyle devam etti: "Orta-yüksek ve yüksek teknoloji sanayilerin brüt katma değerdeki toplam payının 2022'ye göre 4 puanlık artışla yüzde 37,4'e çıkarak şimdiye kadarki en yüksek düzeyine ulaşması, sanayi sektörümüz için uzun süredir arzu ettiğimiz teknolojik dönüşüm konusunda bizlere umut ışığı oldu. Nitekim ISO 500'deki AR-GE harcaması yapan kuruluşların sayısına bu çerçeveden baktığımızda 2018'e kadar kademeli bir şekilde yaşanan artışın daha sonra durağanlaştığını görüyoruz. 2023'te söz konusu sayı geçen yıla göre 5 adet artarak 265'e yükselmiş olmasına rağmen, bu durum sanayimizin teknoloji ve yenilik üretebilen bir yapıya kavuşabilmesi için AR-GE'yi daha çok odağına alması gerektiğini değiştiriyor."

500'ün finansman giderlerinin 2023'te yüzde 92,5 artışla 277 milyar liradan 533 milyar liraya yükseldiğini ifade ederek, böylece finansman giderlerinin faaliyet karına oranının 2022'ye göre 15,6 puanlık artışla yüzde 41,3'ten yüzde 56,9'a yükseldiğini bilgisini paylaştı.

'Elde edilen karın yarısı finansman giderlerine ayrılıyor'

Bahçivan, "Son 12 yıllık ortalaması yüzde 57 olan bu oran, yıllardan beri sanayicinin elde ettiği karın yarıdan fazlasını finansman giderlerine ayırmak zorunda kaldığı gerçeğini ortaya koyuyor. Mali borçlar 2022'ye göre yüzde 54 artışla 1,3 trilyon liradan 2 trilyon liraya çıktı. Diğer borçlar da yüzde 66'ya yakın bir artışla 1,2 trilyon liradan 2 trilyon liraya yükseldi." açıklamasında bulundu.

2022'ye benzer şekilde 2023'te de diğer borçların mali borçların üzerinde bir büyüme sergilediğini aktaran Bahçivan, "Borçların vadelere göre gelişimine baktığımızda, bir yıl öncesine göre kısa

vadeli mali borçlarda yüzde 53, uzun vadeli mali borçlarda ise yüzde 56 oranında artış söz konusu. Böylece mali borçlarda kısa vade ağırlığının çok hafif bir azalmaya rağmen yüzde 51,7 ile sürdürüldüğü görüldü. değerlendirmesinde bulundu.

Geçen yıl ISO 500 araştırmasını, yaşanan büyük deprem felaketinin yol açtığı "mücbir sebep hali" nedeniyle Eylülde açıkladıklarını hatırlatan Bahçivan, ISO 500'ün tüm finansal göstergelerinin bir öngöründen çıkıp sanayinin 2023'teki gerçekliğine dönüştüğünün resmi olarak görülmesi gerektiğini vurguladı.

Bahçivan, ISO 500'ün 2023 sonuçlarını bir anlamda "finansal istikrardan uzaklaşmanın ilk etkisinin yüksek enflasyon olacağı, enflasyonist bir büyüme yapısının da nitelikli ve sürdürülebilir olamayacağı" gerçeğini gösteren mikro bir laboratuvar olarak görülmesi gerektiğine dikkati çekti.

Bahçivan, yüksek enflasyon şirket bilançolarında geçici bir illüzyon yarattığını altını çizdi.

DURUM

Ahmet YAŞAROĞLU

ahmeyasaroglu@gmail.com

BU DÜZENİN SAHIPLERİ KİMLER?

Özellikle kriz zamanlarında ülkeyi yönetenlerden sıkıkta şu tür sözler duyarız: Aynı gemideyiz, batarsak hep birlikte batarız, birlik beraberlik içinde olmalıyız, devletin ve ülkenin bekası için bu fedakarlıklara katılmak zorundayız, olup biten olumsuz şeyler yabancılardan kurdukları komplolardan kaynaklanmaktadır, her tarafımız düşmanlarla çevrili, gımdı içte tartışma, birbirimize düşme zamanı değil, muhalefet bizi dışarıya şikayet ediyor vb. vb. Bu sözler durumun özelliklerine göre çok farklı ve çeşitli biçimlere bürünebilir, "günün ihtiyaçlarına" cevap verecek ambalajlara sarılabilir.

Üke şu dönemde geçmiş ekonomik krizin ve keyfi uygulamaların faturasının ödendiği bir dönemden geçiyor. Peki ülkeyi yönetenler bu krizin "yüklerinin paylaşılması" konusunda yukarıda örneklerini verdiğimiz sözlerine uygun mu davranıyorlar? Son günlerde ortaya çıkan gerçekler ülkeyi yönetenlerin aynı gemi hikayelerinin bir safasata olduğunu açıkça kanıtlayacak veriler içeriyor. Şu günlerde **İstanbul Sanayi Odasının 500 500** incelemesi yayımlandı. Buna göre en büyük 500 şirketin faaliyet kârı 537 milyar TL olmuş. Bu şirketler işçi başına aylık ortalama 83 bin TL kâr elde etmiş. Bu şirketlerde çalışan işçilerin aylık ücretleri ise ortalama 28 bin TL olmuş. Yani her ay bir işçinin sırtından net 65 bin TL'yi kasalarına koymuşlar. İşçinin sandalı batmış, patronların yatları yol almış. Buna rağmen bu aşırı kârların değil de sefalet ücretlerinin enflasyonu yükselttiği masalını duymaya devam ediyoruz.

Ama hikaye bundan ibaret değil; şu sıralar "Vergi tabana yaymak" masalıyla yeni bir vergi paketi hazırlanıyor. Ama bu arada devlet boş durmamış ve 2023'te şirketlerin 657 milyar TL kurumlara vergisini bir kalemde silivermiş! Dahası var: Kapitalistlerimiz "akıllı" ve avantajlıdır, kamudan bala ihaleler alan 44 firmadan 37'si zarar göstererek hiç kurumlara vergisi ödemiş, 7 firma ise üttüğü 2,5 milyar TL vergi ödemiş! Devlet 2024'te alması gereken vergilerin 2,2 trilyonundan vazgeçmiş, bunu 1,8 trilyonu ise kolayca tahmin edileceği gibi büyük patronların ödemesi gereken vergiler. Ülkenin topladığı vergilerin yüzde 90'ını işçi ve emekçilerin ödediği gerçeğini hatırlarsak bu düzenin kime çalıştığı konusunda zaten net bir fikre sahip oluruz.

Yukarıda 500 büyük şirketten -kapitalist tekeller- bahsettik. Bu şirketlerin varlıklarının artış oranı yüzde 242 ve bir önceki dönemde 14 trilyon olan varlıkların 4,7 trilyona ulaşmış. Son yıllarda "varlıkların" artan tek bir işçi ve emekçi var mı? Asgari ücret 17 bin TL ile açlık sınırının altında, ortalama ücret ise 65 bine dayanan yoksulluk sınırının yarısına bile ulaşmıyor. Emekçiler ise tam anlamıyla sefalet aylığı alıyorlar. Ama fakirden alıp, zenginle aktarmamın mekanizmasını çok iyi kurmuş olan iktidar; kuryelerin, garsonların bahşişlerinden vergi alarak "ekonomiyi düze çıkarmanın" yolunu bulmuş olduğunun müjdesini veriyor! Eski, vergiyi tabana yaymak meseleleri tartışıldığında "Kümemdeki kazaları yolma" örneği verilirler. İşçi ve emekçiler bu düzenin sahipleri tarafından yolunacak kaz olarak görülmeye devam ediyorlar. Sömürüyü ortadan kaldırmasa da az kazananlardan az, çok kazananlardan çok, yoksulluk sınırının altında yaşayanlardan ise hiç vergi alınmaması gerektiği gibi bir ilke ve yaklaşım, ülkeyi "din ve milliyetçilik" nutukları ile yönetenlerin vicdanında ve aklında yer almıyor.

Buraya aktardığımız veriler gerçeklere dayanan. Bu gerçeklerden yola çıkarak başlıktaki soruya, "Bu düzenin sahipleri büyük kapitalistlerdir, iktidar da onların çıkarlarına savunun bir komitedir" demek yanlış bir şey mi söylemiş oluruz? Evet kapitalistlerin emrindeki her iktidar AKP-MHP iktidarı kadar vahşi bir soygun düzeni kurmayabilir. Ama bu sistemin özünü hiç değiştirmez. Sadece yukarıda az sayıda örnekle durumları izetlenen üst ve alt sınıflara ait rakamlar arasındaki fark biraz daralar. Sömürü ve soygun böylece sosyal reformistlerin arzuladığı gibi "daha adil" bir duruma gelebilir. Ülkeyi yönetenler bu tablonun sadece zorbak ve baskı ile sürdürülemediğinin farkındadır. Bu nedenle "yumuşama, normalleşme" oyunları sahnelenmektedir. Bu sahenin yıkılması gerekiyor. İşçi ve emekçi sınıfların içinde biriken potansiyel ve ülkenin akacağı bir yol mutlaka bulunacaktır. Eger mücadeleyi örgütleme konusunda sorumluluğu olanlar görevlerini hakkıyla yerine getirebilirlerse, düzenin sahipleri sömürü, soygun ve baskıların hesabını vermek zorunda kalacaklardır. Otar bu düzenin sahipleri olabilirler ama ülkenin sahipleri işçi ve emekçi halktır. Bu gerçeğin hatırlanacağı günler uzaktır.